

BISNOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Besteding middelen Vlaams Klimaatfonds voor de maatregel ‘Stikstofsanering in het kader van de PAS’.

Samenvatting

In de conceptnota PAS VR 2022 2302 MED.0068/2 werd bepaald dat er 10 mio euro VKF-middelen per jaar in de periode 2022-2030 toegekend wordt aan de minister van Omgeving voor flankerend beleid in kader van de Programmatorische Aanpak Stikstof (PAS).

Dit omvat de totaliteit van herstel- en inrichtingsprojecten, die nodig zijn de staat van instandhouding van habitats binnen de Vlaamse habitatrichtlijngebieden te verbeteren, en die onder andere via verhoogde koolstofopslag tevens een onderdeel vormen van het Vlaamse klimaatbeleid (mitigatie/LULUCF en adaptatie).

Met deze nota wordt de inzet van middelen uit het Vlaams Klimaatfonds, voor een totaalbedrag van 20 miljoen euro voor jaren 2024 en 2025, geconcretiseerd en worden de middelen gereserveerd op het Vlaams Klimaatfonds. De Vlaamse overheid zal deze middelen benutten voor de uitvoering van herstelmaatregelen en voor grondverwerving die noodzakelijk is ter uitvoering van natuurherstel in kader van stikstofsanering.

1. SITUERING

A. BELEIDSVELD/BELEIDSDOELSTELLING

BELIEDSDOMEIN: OMGEVING

BELEIDSVELD: OMGEVING EN NATUUR

De Vlaamse Regering stelde op 10 maart 2023 de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) definitief vast. De PAS heeft als centraal doel bij te dragen aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen voor Europees beschermde natuur door de impact van stikstofdepositie op Speciale Beschermingszones aangewezen in toepassing van de Habitatrichtlijn structureel en planmatig terug te dringen. De PAS omvat hiertoe o.a. een omvangrijk maatregelenpakket inzake emissiereducties, natuurherstel en flankerend beleid voor de

////////////////////////////////////

stikstofdepositie op de staat van instandhouding van Europees te beschermen habitats milderen of wegnemen. Op 10 maart 2023 werd de programmatische aanpak stikstof (PAS) door de Vlaamse Regering vastgesteld. De Vlaamse Regering bekrachtigde hierbij in de hoofdstukken 5 stikstofsanering en 3 Emissiereductie en bronmaatregel – onderdeel 1.3. Maatwerkgebieden, de noodzakelijke maatregelen voor stikstofsanering.

2. INHOUD

1 Situering

Deze nota betreft de gedetailleerde aanvraag voor cofinanciering met middelen uit het Vlaams Klimaatfonds van de begrotingsjaren 2024 en 2025 voor de stikstofsaneringsmaatregelen in het kader van de PAS (stikstofherstel).

Op 29/10/2021 heeft de Vlaamse Regering de visienota met betrekking tot de cofinanciering van middelen uit het Vlaams Klimaatfonds goedgekeurd (VR2021 2910 DOC.1220/1BIS). Deze nota heeft betrekking op de middelen uit het Vlaams Klimaatfonds die in de begrotingen voor 2024 ("8ste VKF-ronde) en 2025 ("9de VKF-ronde") worden voorzien voor stikstofherstelmaatregelen in het kader van de PAS. Dit betreft in de eerste plaats 10 miljoen euro die zijn opgenomen in de mededeling aan de Vlaamse regering van 15/03/2024 (VR 2024 1503 MED.0095/1). Voor het jaar 2025 werd eveneens 10 miljoen euro toegekend via de begrotingsopmaak en begrotingsaanpassing. De BBT BO 2025 vermeldt daaromtrent dat de 10 miljoen euro die in 2025 worden toegevoegd aan de Klimaatprovisie QE0-1QHB2IB-PR concreet betrekking hebben op klimaatmaatregelen in het kader van de PAS.

2 Context

Een omvattend sanerings- of herstelbeleid vormt, samen met de brongerichte maatregelen (Hoofdstuk 3 van de PAS), een essentieel onderdeel van de PAS. Herstelmaatregelen kunnen de degradatie van de natuurkwaliteit en het natuurlijk milieu in SBZ-H afremmen. Bij daling van de stikstofdepositie is spontaan herstel in vele gevallen niet afdoende, omdat de zuurheid en stikstofovermaat in de bodem, sliblaag of biomassa van de habitat zijn opgeslagen. Herstelmaatregelen zijn in die gevallen nodig.

Gelet op de verplichting van de Habitatrichtlijn om de gunstige staat van instandhouding te realiseren door het treffen van instandhoudingsmaatregelen en, waar nodig, passende maatregelen om achteruitgang tegen te gaan, **is het saneringsbeleid in de PAS opgevat als het programma van maatregelen en acties** op het vlak van het beheer en de inrichting van de habitatrichtlijngebieden, nodig om de effecten van stikstofdepositie te milderen en weg te werken, in parallel met het terugdringen van de stikstofemissies, en mede hierdoor het bereiken van de regionaal gunstige staat van instandhouding mogelijk te maken.

Het stikstofsaneringsbeleid heeft tot doel de negatieve effecten van stikstofdepositie op habitats zoveel mogelijk te milderen, om zo in de mate van het mogelijke verslechtering van de kwaliteit van de habitats te voorkomen. Enkel zo is het bereiken van de regionaal gunstige staat van instandhouding mogelijk. Omdat in vele gevallen ook bij dalende depositie herstel traag of niet spontaan optreedt, is het saneringsbeleid ook aangewezen om een verbetering van de natuurkwaliteit te faciliteren.

Sommige herstelmaatregelen worden toegepast op de habitat zelf, terwijl andere ingezet moeten worden in een ruime landschappelijke context. Het herstel van de waterhuishouding is een prioritaire maatregel die op landschapsschaal moet worden toegepast.

Voor de perceelsgerichte aanpak zijn natuurbeheerplannen hiervoor de aangewezen instrumenten, en zullen stapsgewijs voor de volledige oppervlakte van de tot doel gestelde habitats opgesteld en goedgekeurd worden. Voor het noodzakelijke herstel van de waterhuishouding op landschapsschaal is een programma van gebiedsgerichte, geïntegreerde projecten opgenomen in de PAS en in het stikstofdecreet. Dit zijn 'no regret' maatregelen, aangezien ze steeds bijdragen aan PAS-herstel en bijdragen aan het bereiken van de gunstige staat van instandhouding.

3. De stikstofsanering van de PAS en de broeikasgasbalans

In het kader van de stikstofsanering worden verschillende herstelstrategieën toegepast om de effecten van atmosferische depositie van stikstofverbindingen op de habitatrictlijngebieden te verzachten of weg te nemen. De uitvoering van deze maatregelen heeft directe en significante positieve effecten enerzijds op de opslag van CO₂ in ecosystemen en anderzijds op de uitstoot van broeikasgassen door ecosystemen. De toepassing van deze maatregelen op concrete projecten op het terrein (al dan niet aangevuld met bosuitbreiding) komen dan ook in aanmerking voor cofinanciering door het Vlaams Klimaatfonds.

In ecosystemen wordt koolstof in verschillende koolstofreservoirs opgeslagen: (a) levende biomassa; (b) strooisel; (c) dood hout; (d) dood organisch materiaal; (e) minerale bodems; (f) organische bodems; en (g) geoogste houtproducten. Deze koolstofreservoirs worden ook gemeten in het kader van de broeikasgasboekhouding voor de LULUCF-sector. De hier meest relevante reservoirs zijn minerale bodems en organische bodems. In het geval van bebossing komt daar nog het reservoir levende biomassa bij.

De potentiële grootte van de opgebouwde voorraad in bodems en de snelheid waarmee die opgebouwd wordt, zijn voornamelijk afhankelijk van enerzijds de bodemtextuur en de hoogte van de grondwaterstand en anderzijds van de reeds aanwezige koolstofvoorraden bepaald door de voorgeschiedenis van het betrokken terrein.

Met die herstelstrategieën zal in heel wat gevallen bebossing gecombineerd worden. Zoals reeds aangehaald wordt daarmee een significante injectie in het koolstofreservoir voor levende biomassa geleverd. Bossen bereiken hun maximale jaarlijkse opslagcapaciteit in levende biomassa echter pas op een leeftijd van ongeveer 100 jaar. Voor de bovengrondse biomassa in bossen is de duur voor het bereiken van de evenwichtssituatie na bebossing niet gekend. Volgens de Vlaamse Bosinventarisatie kennen de Vlaamse bossen een gemiddelde jaarlijkse toename in houtvolume van 2,3 m³ per ha¹. Dit komt overeen met een zogenaamde Carbon Uptake Factor die varieert tussen 0,814 ton/ha.j voor volwassen bos en 4,9 ton/ha.j voor jong bos.

Na de uitvoering van de werken wordt een natuurbeheerplan opgemaakt met specifieke natuurstreefbeelden, aangepast aan de lokale milieucondities (bodemtype, hydrologie, ...) en de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied in kwestie. Natuurstreefbeelden vormen het ecologisch einddoel dat wordt nagestreefd in een natuurbeheerplan. Het natuurstreefbeeld moet niet in de looptijd van het natuurbeheerplan bereikt worden, wel is het belangrijk dat de (onomkeerbare) beheermaatregelen vastgelegd worden om te evolueren naar het natuurstreefbeeld. Het natuurbeheerplan als instrument van het natuurbeleid garandeert de bescherming op lange

¹Aanwas | Agentschap voor Natuur en Bos

termijn van de capaciteit tot het vastleggen van koolstof in de betrokken ecosystemen en het beperken van uitstoot van broeikasgassen.

4 Het ramen van de mitigatiecapaciteit van de PAS-natuurherstelmaatregelen of verder de stikstofsaneringsmaatregelen

Om een goede raming te maken van de opslag van CO₂ en het voorkomen van uitstoot van broeikasgassen ten gevolge van de stikstofsaneringsmaatregelen, hebben we in eerste instantie gebieds- of projectspecifieke informatie nodig. Dit gaat voornamelijk over locatiegebonden data over de uitgangssituatie zoals de reeds aanwezige koolstofvoorraad, bodemtextuur, aanwezige vegetaties en het bestaand waterpeil en over de toekomstige situatie met het nagestreefde waterpeil, eventueel het nagestreefd bostype met boomsoorten en dergelijke.

De Natuurwaardeverkenner is het beste, vrij toegankelijke pakket voor het ramen van de impact van landgebruiksveranderingen op ecosysteemdiensten (www.natuurwaardeverkenner.be), waaronder de ecosysteemdienst 'koolstofopslag in bodem en biomassa'. Aangezien de percelen en de specifieke inrichtingsmaatregelen nog niet gekend zijn voor wat betreft het gebruik van de

Klimaatfondsmiddelen, kan de Natuurwaardeverkenner zelf (net zoals andere ruimtelijk expliciete pakketten) niet gebruikt worden voor de berekening van de koolstofsekwestratie. Daarom moet worden teruggevallen op een benadering met algemene cijfers, bijvoorbeeld de kengetallen van het National Inventory Report. Deze kengetallen worden ook gebruikt in het standaardrekenmodel van het sjabloon.

In tweede instantie hebben we informatie of afspraken nodig over de termijn van de koolstofopslag die in rekening wordt gebracht (zie hoger).

In derde instantie moeten we kijken naar de levensduur van de investering: als de koolstofopslag is gerealiseerd, hoelang blijven die voorraden dan beschermd? Juridisch gezien zijn hier strikte beschermingsregimes op van toepassing. Deze gebieden maken deel uit van het Natura 2000-netwerk in uitvoering van de Europese Habitatrichtlijn (92/43/EEG). Deze richtlijn verplicht enerzijds bepaalde Europees te beschermen habitats, waaronder de habitats waarvoor het stikstofsaneringsprogramma in de PAS is opgezet, in een regionaal gunstige staat van instandhouding te brengen en anderzijds om deze gunstige staat van instandhouding voor een onbepaalde termijn in stand te houden. Het beleidsinstrument 'passende beoordeling' waakt erover dat ingrepen in de omgeving geen significant negatieve impact mogen hebben op die staat van instandhouding. Dit wordt aangevuld met Vlaamse beschermingsregimes, zoals het systeem van ontbossingsverbod/boscompensatie. Bovendien worden door de aankoop van de Vlaamse Overheid de gronden eigendom van de Vlaamse Overheid, meer bepaald het Agentschap voor Natuur en Bos,

Naast de juridische bescherming kan worden verwacht dat de maatschappelijke waarde van deze gebieden om een waaier van redenen zal toenemen. Het betreft namelijk veelal laaggelegen gebieden met voordelen op vlak van waterberging en -retentie, een kwaliteit die hen steeds belangrijker maakt om de effecten van de klimaatverandering op te vangen. Iets vergelijkbaars geldt voor bossen met hun rol op vlak van bijvoorbeeld verkoeling en leverancier van hernieuwbare materialen.

Aannames voor een berekening aan de hand van het sjabloon

De periode van 20 jaar die in de standaardrekenmodule voorgesteld wordt, is overgenomen uit de National Inventory Report, maar is slechts een boekhoudkundige ingreep. Na 20 jaar verschuif je namelijk in de broeikasgasboekhouding van een categorie met een landgebruiksverandering naar een categorie met een vast landgebruik.

Voor deze berekening werd 50 jaar als ramingsperiode gebruikt. Op deze termijn is het potentieel van koolstofopslag in minerale bodems volledig gerealiseerd terwijl de opslag in veenbodems en in biomassa van bossen gestaag (en vaak stijgend) doorloopt, ook na een periode van 50 jaar.

Deze natuurherstelprojecten beslaan een totale oppervlakte van circa 246 ha. De concrete terrein- ingrepen van de betrokken projecten worden veralgemeend en opgesplitst in de landgebruiksklassen van het ter beschikking gestelde rekenmodel, zoals aangegeven in onderstaande tabel.

De kosten voor het uitvoeren van de maatregel bestaat uit enerzijds de aankoop van de gronden en anderzijds uit de kosten voor de inrichting van de gronden. Beide zijn investeringen. Kosten voor het onderhoudsbeheer van de natuurgebieden worden niet ingebracht aangezien dit geen of weinig impact heeft op de koolstofopslag op zich. Voor de aankoop wordt in de onderstaande tabel de effectieve kost van de aankoop ingebracht. Voor de kost van de bebossing en de inrichting van de open natuur wordt een raming op basis van de kost van vergelijkbare projecten ingebracht.

Zoals in voorgaande paragraaf gemotiveerd wordt, is de opslag over een periode van 50 jaar in rekening gebracht. De levensduur wordt op 100 jaar gehouden.

Berekening van de maximale cofinanciering vanuit het Vlaamse Klimaatfonds

(De berekening gebeurt automatisch op basis van de gegevens op het invulformulier)

Maatregel:	Grondaankoop i.f.v. natte natuur		
Aanvragende entiteit:	Agentschap voor Natuur en Bos		
Parameter	Uitleg	Eenheid	Waarde
Investeringskost Vlaamse/ lokale Overheid		euro	20.900.853,21
Investeringskost totaal		euro	20.900.853,21
Hefboom	<i>investeringskost totaal / investeringskost Vlaamse/ lokale overheid</i>		1,00
Jaarlijkse nettobesparingen		euro	0,00
Levensduur		jaar	50,00
Totale nettobesparingen	<i>jaarlijkse nettobesparingen * levensduur</i>	euro	0,00
Totale kosten	<i>investeringskost totaal - totale nettobesparingen</i>	euro	20.900.853,21
Terugverdientijd	<i>investeringskost totaal / jaarlijkse nettobesparingen</i>	jaar	0,00
BKG-reductie		ton CO2eq	0,00
BKG-reductie LULUOF		ton CO2eq	105.947,45
BKG-reductie totaal		ton CO2eq	105.947,45
Maatschappelijke kostenefficiëntie	<i>totale kosten / BKG-reductie totaal</i>	euro/ ton CO2eq	197,28
Overheids-kostenefficiëntie	<i>investeringskost Vlaamse/ lokale Overheid / BKG-reductie totaal</i>	euro/ ton CO2eq	197,28
Cofinanciering bij onbekende kostenefficiëntie			0%
Maximaal cofinancieringspercentage o.b.v. overheids-kostenefficiëntie			40%

De totale investeringskost voor de Vlaamse overheid voor de aankoop en inrichting van circa 246 ha wordt geraamd op circa 20,9 miljoen euro.

Op basis van de berekende kostenefficiëntie kan de bijdrage uit het Klimaatfonds maximaal 40% bedragen. De resterende 60% wordt gefinancierd vanuit andere middelen. Omgerekend naar een totaal beschikbaar bedrag van 20 miljoen euro uit het Klimaatfonds voor gelijkaardige natuurherstelprojecten, komt dit neer op een minimale cofinanciering van 30 miljoen euro.

3. BESTUURLIJKE IMPACT

A. BUDGETTAIRE IMPACT VOOR DE VLAAMSE OVERHEID

Voor de maatregel PAS herstelprojecten (LULUCF) (i.e. stikstofsanering in het kader van de PAS) wordt in 2025 voor de voorziene bedragen voor de jaren 2024 en 2025 20 miljoen euro gereserveerd op het Vlaams Klimaatfonds. Het cofinancieringspercentage bedraagt 40%. Dit budget zal worden aangerekend op artikel QE0-1QHB21B-PR, basisallocatie 1QH403.

////////////////////

5. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

1. Kennis te nemen van de (verderzetting van) de maatregel 'Stikstofsanering in het kader van de PAS'.
2. Haar goedkeuring te hechten aan de reservering van het voorgestelde budget, met name 20 miljoen euro van het Vlaams Klimaatfonds.

De Vlaamse minister van Omgeving en Landbouw

Jo BROUNS

////////////////////////////////////